

преподавательского опыта, понимать реальные возможности их воплощения. Инновационность преподавателей в методической работе должна быть направлена на воспитание самодостаточной личности, творческого субъекта, подготовленного к диалогическому, демократическому общению. Подготовленный к инновационной стратегии обучения преподаватель способен организовать учебный процесс, в котором будут осуществляться: психолого-педагогические условия развития свободной личности, способной к саморегуляции и осознанной личностной ответственности; педагогическое управление созданием производительных ситуаций по развитию инициативы у всех участников учебного процесса.

Ключевые слова: научная активность, инновационность, педагог-новатор, творческий ученик.

SILADIJ I. Basic directions of scientific activity of teacher-innovator.

In modern scientifically-pedagogical discourse in relation to activation of scientific activity of teachers the special attention applies first of all on the necessity of consideration of personality of student, and also study by the teacher of the article of own pedagogical specialization and research by him methodologies of teaching of educational discipline. Taking into account this research of personality of student must be opened out in a context such subject - subject mutual relations, in which a teacher must create terms for opening of creative capabilities that, who studies. Largely individualization of studies which foresees a maximal account the teacher of personality features of student must promote it. In concert a teacher is under an obligation constantly to perfect, deepen own pedagogical specialization under the review of innovation and practical orientation of educational process. In addition, scientific developments of teacher in methodical work must be not only креативными but also to keep the traditional forms of studies, providing the clear decision of difficult situations in pedagogical activity.

The teacher, researching the methods of teaching a particular discipline, must adapt its results to their own teaching experience, understand the real possibilities of their implementation. The innovativeness of teachers in methodical work should be aimed at educating a self-sufficient person, a creative subject, prepared for dialogical, democratic communication. Prepared for the innovative learning strategy, the teacher is able to organize the learning process, which will be carried out: psychological and pedagogical conditions for the development of a free personality capable of self-regulation and conscious personal responsibility; pedagogical management of creation of productive situations on development of the initiative at all participants of educational process.

Keywords: scientific activity, innovation, teacher-innovator, creative student.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-149.2020.16>

УДК 378.091.3:81-051

Слабко В. М., Стрельник О. О.

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФІЛОЛОГІВ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті визначено особливості технології формування проектної компетентності філолога в системі неперервної освіти, а також проаналізовано специфічні вектори реалізації цієї технології.

Проведено детальний огляд наукових праць, у яких висвітлено погляди дослідників на зазначену проблему. Нині вчені не мають спільної думки щодо мети та завдань формування проектної компетентності, оскільки розуміють це поняття по-різному, що залежить від спрямованості освітнього процесу загалом.

Вказано, що навчання дорослих іноземної мови повинно ґрунтуватися на принципі створення проблемних ситуацій, адже такий підхід сприяє всебічному розвитку особистості, підвищенню професійного рівня фахівця. Процес неперервної освіти оснований на навчанні впродовж усього життя, тому важливим є те, щоб здобувач освіти постійно прагнув до самовдосконалення, вмів працювати самостійно, не лише набував певних знань, а ще й виробляв конкретні вміння та навички, які позитивно впливатимуть на його подальшу професійну діяльність. Слухач повинен навчитися вирішувати проблемні ситуації під час навчального процесу, а також у реальному житті.

Зазначено, що наявність інтелектуальних здібностей у здобувачів освіти є обов'язковою умовою формування проектної компетентності будь-якого фахівця, зокрема філолога, оскільки саме цей аспект надає можливість організувати успішний навчальний процес, який зумовлюватиме належну професійну підготовку слухачів.

Схарактеризовано основні принципи навчання іноземної мови, які сприяють якісному засвоєнню знань здобувачами освіти, а саме: контекстність; проблемність; превентивність; культуровідповідність; діалогічність.

Доведено, що важливу роль у формуванні проектної компетентності в системі неперервної освіти відіграє викладач, який повинен створити відповідні умови для навчання, що ґрунтуються на взаємодії педагога та здобувача освіти.

Ключові слова: проектна компетентність філологів; освіта дорослих; навчання іноземної мови; технологія; система неперервної освіти.

Нині значної актуальності набуває впровадження технології формування проектної компетентності філолога, зокрема щодо системи неперервної освіти. Педагогічна система розглядає існування двох початкових понять наукової теорії – її завдань і технології їхнього вирішення. У структурі дидактичного завдання відображається мета, досягнення якої зумовлене умовами та достатньою кількістю інформації для діяльності. Для дидактичного завдання мета – необхідність формування певних якостей особистості, ситуація (умови) – це особистісні якості слухачів, а інформація – зміст навчального предмета або виховного впливу. Дидактичне завдання вирішується за допомогою відповідної технології навчання, цілісність якої забезпечується взаємозв'язаною розробкою і використанням її компонентів [2, с. 7-8].

Так, дослідники Т. Ільїна, Е. Ковалевська, М. Махмутов, В. Сафоноваш стверджують, що навчання дорослих іноземної мови має ґрунтуватися на принципі створення проблемних ситуацій.

Водночас лінгвісти (Л. Блумфілд, Д. Терехова, А. Томсон, Г. Суїт, Х. Хьюз та ін.) звертають увагу на важливе значення асоціацій у вивченні іноземної мови. А. Леонтьєв зазначає, що закономірності асоціювання слів взагалі відіграють суттєву роль у системі чинників, що зумовлюють психолінгвістичне утворення мовного висловлювання [6, с. 10].

Аналіз наукової літератури показав, що проектні технології застосовувалися для стимулювання інтересу здобувачів освіти до вирішення проблем і для розвитку критичного мислення (у термінології Джона Дьюї – “рефлекторного” мислення); для формування навичок практичного

застосування знань, отриманих у результаті вирішення певної проблеми [7]. Ефективність проектної методики у навчанні іноземної мови відзначається вітчизняними і зарубіжними вченими [8].

Мета статті полягає у визначенні особливостей технології формування проектної компетентності філолога в системі неперервної освіти та проведенні аналізу специфічних векторів реалізації зазначеної технології.

Формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти здійснюється в єдності всіх компонентів моделі. Найбільш важливими особистісними властивостями є: дисциплінованість – 97% і завзятість – 86%. Найбільш ефективними, на думку студентів, формами і засобами навчання є: дискусії – 41%; рольові ігри – 34%; відеоуроки – 33%, самостійне вивчення іноземної мови в зручний час за індивідуальним планом, розробленим спільно з викладачем (вебінари) – 12%.

Дослідження основних підходів до побудови моделі формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти в процесі навчання іноземної мови засвідчило, що провідною тенденцією в сучасній соціальній ситуації є переміщення пріоритетів з предметної спрямованості на особистісну.

Зіставлення домінант, наявних у практиці професійно орієнтованого навчання іноземної мови, показало, що умови формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти можна створити на етапі навчання мови для спеціальних цілей [9], в основу якого покладений принцип професійної спрямованості особистості [8].

Якщо модель проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти будувалася з орієнтацією на діяльність проектування, то технологія формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти в процесі навчання іноземної мови повинна проектуватися з орієнтуванням на поєднання проектувальної та мовленнєвої діяльності іноземною мовою, інтегрування вимог, виконання яких прогнозує успішність формування проектної компетентності особистості.

Наукові дослідження показали, що в процесі здійснення усіх видів мовленнєвої діяльності потрібна одна й та сама сукупність операцій, що дає змогу рухатися від задуму автора до тексту (мовлення і письмо) або від тексту до задуму автора (читання та аудіювання).

Специфіка роботи над текстом визначається специфікою конкретного виду мовленнєвої діяльності, цілей і завдань. Так, для здійснення іншомовної діяльності необхідно володіти загальними для всіх видів і спеціальними для кожного окремого виду інтелектуальними уміннями.

Наявність інтелектуальних здібностей є обов'язковою умовою, без якої неможливе проектування, що систематизує у своїй структурі проектувальний, рефлексивний, конструктивний, комунікативний, організаторський компоненти. Теоретична модель інтелектуальної діяльності, розроблена для навчання іноземної мови, містить функціональні компоненти, які порівнюють з компонентами моделі діяльності проектування:

– *гностичний (пізнавальний)* (передбачає усвідомлення завдань з оволодіння іноземною мовою і співвідношення їх зі своєю професійною підготовкою; дії, пов'язані з пошуком, виокремленням, систематизацією, узагальненням і набуттям знань);

– *проектувальний* (дії, пов'язані з прогнозуванням і перспективним плануванням способів вирішення завдань);

– *конструктивний* (дії з відбору інформації та композиційної побудови тексту; уміння трансформувати його в схеми, таблиці, креслення, графіки, рисунки, а також навпаки: створювати текст на їхній основі; вміння будувати і перебудовувати свої дії вербального і невербального характеру в конкретній ситуації спілкування);

– *комунікативний* (дії зі встановлення контактів і взаємовідносин);

– *організаторський* (дії з реалізації задуму в часі й просторі відповідно до визначеної системи принципів, планів, правил; уміння діяти за зразком і без зразка, індивідуально і в команді).

Формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти на основі зв'язків із професійною компетентністю особистості.

Навчання іноземної мови має бути *контекстним*. У дітей і молоді краще працює механічна пам'ять, у дорослих – довільна, смислова. Остання передбачає осмислене запам'ятовування матеріалу, яке ґрунтується на розумінні внутрішніх логічних зв'язків між його частинами. Контекст, в якому відбувається певна подія, іноді виявляється важливішим для запам'ятовування, ніж безпосередньо ця подія [10, с. 53].

Очевидно, що навчання дорослих іноземної мови повинне ґрунтуватися *на принципі створення проблемних ситуацій*, оскільки вони володіють інтелектуальними прийомами засвоєння нової інформації. Відомо, що чим глибше осмислений матеріал, тим краще він зберігається в пам'яті. Щоб допомогти слухачам легко вирішувати проблеми необхідно навчити їх усвідомлювати, що проблема існує, зрозуміти її суть, знайти необхідну інформацію для прийняття рішення, обговорити можливі варіанти вирішення проблеми з колегами в групі. Найчастіше це роблять за допомогою обговорення проблемних питань і ситуацій, проектів у групах, проведення мозкових штурмів, круглих столів, вивчення конкретних проблемних випадків.

Також навчання дорослих повинно ґрунтуватися *на принципі превентивності*. Майбутнім учителям необхідно показувати найбільш типові помилки і проблеми, які можуть виникати на різних етапах при навчанні іноземної мови, а також учити слухачів розробляти засоби і прийоми можливих шляхів їхнього усунення і профілактики. Слухачі повинні вміти виправляти як мовні, так і комунікативні помилки у спеціально дібраних текстах і вправах.

Навчання іноземної мови дорослих має бути *культуровідповідним і діалогічним*. Це пов'язано з двома причинами. Перша полягає в необхідності формування мовленнєвої свідомості й оволодіння соціокультурною компетенцією. Цей підхід передбачає компаративне вивчення двох культур – рідної та країни, мова якої вивчається. Це посилює позитивну мотивацію навчання.

Друга причина полягає в тому, що дорослий здобувач освіти не може бути пасивним суб'єктом навчальної діяльності, він самостійно формує траєкторію свого навчання, будує рівноправні партнерські відносини з викладачами, звідси виникає творчий діалог “викладач – слухач”. Як відомо, при взаємодії з учасниками спілкування слухачі стикаються з чотирма типами авторитетів: “батьківським”, “материнським”, “братським”, “раціонально-процедурним” (за термінологією американських методистів). Перший характеризується домінуванням однієї особистості над іншою, другий – поєднує домінування з позитивним емоційним ставленням до здобувачів освіти, в третьому домінують рівноправ'я і співпраця, четвертий передбачає нейтральність – авторитет джерела, довідника [1, с. 43]. Якщо в школі вчитель використовує всі чотири підходи, залежно від етапу навчання і ситуації навчального або реального спілкування, то при підготовці в системі неперервної освіти використовується тільки “братський” авторитет, що сприяє творчому діалогу “викладач – слухач”.

Творчий діалог дієвий, якщо він ґрунтується на рефлексії. На жаль, більшість дисциплін психолого-педагогічного циклу через малу кількість годин, а найчастіше через невміння розвивати здібності рефлексії, не досягають своєї основної мети – формування розгалуженої системи цілей навчання, сприяння адекватній самооцінці власного професійного розвитку, навчання здобувачів освіти техніки самоаналізу, самооцінки, стратегії і тактики самонавчання, саморозвитку, використання різних прийомів, що допомагають у кожному конкретному випадку посилити дію короточасної або довготривалої пам'яті, уваги. Викладачі іноземної мови також не завжди володіють прийомами підготовки різних видів пам'яті до ефективніших шляхів запам'ятовування і швидкого отримання потрібної інформації. Тому для дорослої аудиторії застосовували ті самі прості підготовчі стратегії, що й для дитячої, оскільки слухачі мали потребу не у механічному запам'ятовуванні, а в складнішому механізмі, що давав змогу співвідносити нову інформацію із вже відомою, зробивши її більш значущою.

Для раціонального запам'ятовування бажано задіяти кілька каналів: зоровий, слуховий, моторний, тому варто використовували такі мнемотехнічні прийоми запам'ятовування, як: таблиці, схеми, діаграми, опорні слова, структурування тексту за хронологією або розвитку сюжету, акронім, акростих тощо. Раціональному запам'ятовуванню також сприяв прийом постановки запитань до самого себе (self-questioning). Питання допоможуть розумінню проблеми, вживання слова або конструкції в конкретній ситуації. Разом із вказаними прийомами застосовувався так званий прийом “ключового слова”, який візуально, а також через слуховий канал об'єднував вимову іноземного слова з його перекладом рідною мовою.

Суттєву роль у вивченні іноземної мови відіграють асоціації. Існують різні види асоціацій у мовленні: слухові, дериваційні, парадигматичні, синтагматичні, асоціації слів зі значенням тощо. Відомо, що асоціації відображають не лише взаємозв'язок слів, але також предметів і явищ об'єктивної дійсності. Для розвитку довготривалої пам'яті дуже важлива

організація навчального матеріалу через схему (scheme), яка розглядається як абстрактна структура інформації. Абстрактна, тому що узагальнює інформацію численних випадків і прикладів, структурована, тому що дає уявлення про те, як взаємозв'язані інформаційні компоненти [11, с. 387].

Схеми дають нам уявлення про предмети і живих істот, формують наші очікування, сприяють кращому пригадуванню. Люди часто пам'ятають свою інтерпретацію або свою побудову того, що з ними сталося. Проте існує небезпека неправильної або неточної інтерпретації. Якщо схем немає або вони невдало структуровані, навчання здійснюється повільно. У процесі дослідження було доведено, що ірреальні, нелогічні, безглузді, смішні асоціації також сприяють запам'ятовуванню внаслідок емоційного посилення. Було запропоновано використовувати мнемотехнічні прийоми запам'ятовування, зокрема: слова-підтримка (pegword) (вони можуть ґрунтуватись на попередніх асоціаціях, утворених за принципом дитячих віршів, лічилок тощо).

Слухачі, які закінчили технічні вузи, легше застосовують мнемотехнічні прийоми раціонального запам'ятовування, гуманітарії – емоційного. Однак, у практиці викладання, особливо у змішаних групах, їх краще чергувати.

Особливо важливим є навчати не ізольованих мнемотехнічних прийомів, а комплексу прийомів, щоб слухачі залежно від ситуації, від типу мислення могли обрати ті, які їм здаються результативними. Підхід рефлексії допомагав слухачам не лише аналізувати ситуацію, формулювати план дії, але й оцінювати, чи правильно вибрана тактика навчання, тобто провести моніторинг ефективності прийомів і внести модифікації, якщо необхідно, для збільшення обсягу позитивного перенесення набутих навичок і вмінь і скорочення негативного.

Психолого-педагогічні характеристики слухачів, специфічні умови навчання зумовлюють необхідність в особливій організації не лише змісту і структури курсів оволодіння іноземною мовою, але й технології навчання. Раціональній організації навчання слухачів сприяв правильний вибір прийомів і технологій навчання, що відповідають потребам і здібностям слухачів.

З позиції діяльнісного, компетентнісного, комунікативно-когнітивного, аксіологічного підходів була створена типологія, яка найбільше сприяла формуванню проектної компетентності філологів:

- технології навчання у співпраці;
- когнітивно-комунікативні технології (конференція, колажування, робота з таблицями, схемами та ін.);
- контролюючі технології (тестування, мовний портфель, методичний портфель, конфліктний журнал, олімпіади та ін.);
- інформаційно-комунікаційні (технології мультимедіа, інтернет-технології, програмні та технічні засоби);
- здоров'язберігаючі технології.

Цей розподіл має умовний характер, адже часто буває складно відокремити одну технологію від іншої, оскільки вони побудовані на єдиних концептуальних підходах. Проте, наявність домінантних характеристик надає

достатні підстави для їхньої типологізації.

Результати спостереження, анкетування, тестування показують, що слухачі, які мають вербально-логічний стиль мислення, віддають перевагу когнітивно-комунікативним прийомам і технологіям навчання; слухачі, що мають наочно-образне мислення, – технологіям навчання у співпраці. Тому під час експерименту в групах, що склалися з випускників технічних ЗВО, переважно використовувалися когнітивно-комунікативні прийоми і технології, в групах, у яких вчилися гуманітарії, – прийоми і технології навчання у співпраці (win-win).

До застосування проектної методики висуваються й інші вимоги:

– практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;

– самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність здобувачів освіти;

– структуризація змістової частини проекту (із вказівкою поетапних результатів);

– використання дослідницьких методів, що передбачають певну послідовність дій (визначення проблеми і завдань дослідження; висунення гіпотези та її вирішення; обговорення методів дослідження і способів оформлення кінцевих результатів; збір, систематизація і аналіз отриманих даних; підбиття підсумків, оформлення результатів, презентація; висновки, виокремлення нових проблем дослідження) [8, с. 68].

Проектні ситуації можуть бути класифіковані як дослідницькі, інформаційні, ігрові, творчі тощо.

Дослідницькі проекти мають структуру, наближену до достовірно наукового дослідження, в якому обґрунтовується актуальність дослідження, визначаються об'єкт і предмет, висувається гіпотеза, чітко формулюються мета і завдання, визначаються джерела інформації, обираються методи дослідження, результати роботи оформлюються і представляються на публічний розгляд.

Інформаційні – спрямовані на збір інформації про певний об'єкт або явище, призначену для широкої аудиторії. Структура таких проектів містить: мету проекту, предмет інформаційного пошуку, джерела інформації; способи її отримання (контакти), результат інформаційного пошуку, презентацію. В процесі роботи потрібний неперервний контроль і коригування. Інформаційні проекти можуть інтегруватися в дослідницькі проекти.

В *ігрових проектах* структура визначається і залишається відкритою до закінчення проекту. Учасники беруть на себе певні ролі, зумовлені характером і змістом проекту, особливістю вирішуваної проблеми. Створюється проблемна ситуація, в якій літературні герої, вигадані персонажі або представники різних професій імітують соціальні або ділові відносини, використовуючи знання, вміння і навички, інтелектуальні й творчі здібності у вирішенні головної проблеми і виникаючих нових проблем.

Творчі – передбачають створення нових продуктів інтелектуальної і творчої діяльності та їхнє відповідне оформлення. Визначена структура творчого проекту розвивається в процесі роботи, з огляду на логіку спільної

діяльності, інтереси учасників проекту, залучених до творчої співпраці. Результатом роботи над творчим проектом є написання твору, програми, сценарію з подальшою демонстрацією продукту творчої діяльності.

Засоби інформаційно-комунікаційних технологій дають змогу представляти інформацію засобами мультимедіа і робити процес обміну інформацією привабливішим та ефективнішим, ніж традиційний обмін у вигляді повідомлень і доповідей. Пропонується такий прийом читання спеціального тексту, що інтегрує у своєму змісті термінологію і поняття декількох сфер професійної діяльності [5]:

Таблиця 1

<i>Stages and Approaches</i>	<i>Guidelines and Comments</i>
Setting Objectives Brainstorm	Generate ideas for what you should plan and achieve.
The Pre – Reading Stage Investigation into the choice of available texts	Discuss the key ideas of the project. Choose the text to be analyzed among those available, or search the www. for other materials.
The Reading Stage Skimming	The Reading and Post – Reading Stages are highly integrated. Skim the text (read it very quickly). Don't stop reading. Just go on, trying to grasp the main points, even if you don't understand the details. The title and the abstract, if there is one, are very informative.
Reflection	Think deeply and carefully about what you have just read.
Exchanging opinions and views on the content Analysis	Share your views and opinions on the content with other students. Underline or highlight the key words. Check whether you understand them, using various dictionaries. Then find their actual meanings in the context.
Synthesis	Construct a new text using the pattern: situation, problem, solution, evaluation. Ask the teacher or another student to
Scanning	read your text. Another text is divided by the teacher into smaller parts. The pieces of the text are distributed among the students engaged in doing the project. Read your piece of information for details and specific information. Use any reference materials you need to understand the details and arrange your findings in a proper way using Tables and Data Banks. Students can get together in small groups, if they like to cooperate in joint efforts.
Discussion	Make a presentation of your findings to shares knowledge with all the students engaged in doing the project. Discuss the presentations.
Reflection (self – control)	Read the whole text to see whether you understand it or not. See what can be done to improve your understanding. Ask the teacher or a group – mate to help you, if you like.
Stop and Check (feedback)	Your grammar and vocabulary skills are checked in a computer – aided testing. Reflect on the results of the test.
The Post – Reading Stage	You are expected to do one (or more) of the following tasks using the information you have studied. Translate the text (or a short passage) into Ukrainian. Render a text on the same topic from Ukrainian into English. Write an abstract. Write a letter. Write an e – mail message. Present the information as a table, diagram, etc.

<i>Stages and Approaches</i>	<i>Guidelines and Comments</i>
Evaluation/Seif – Assessment	<p>The results of the work, individual participation in it, personal contribution to the success of the project, etc. are discussed and evaluated by both students and teacher. The highest score, a student can receive for his/her work, equals 100. Students and Teacher discuss each student in terms of progress marked by “identifiers of success”. Personal impressions and opinions are also considered. The students’ self – assessment is regarded as important.</p> <p>If your total score is high, you have certainly scored a success. Congratulations! If not, reflect on the difficulties you have experienced. Ask your teacher for help.</p>

Викладач займає позицію людини, яка, як і будь-хто, не може володіти усією інформацією, проте проявляє готовність критично оцінювати нову невідому інформацію і допомагає студентам правильно орієнтуватися в семіотично неоднорідному інформаційному середовищі [4, с. 309].

Отже, проблема формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти в процесі навчання іноземної мови вирішується на основі автономії та різноманіття засобів створення варіативного, насиченого різними контекстами навчального середовища.

Іноземна мова характеризується наявністю засобів формування мислення проектного типу, розпредметнення культурних об’єктів та об’єктивування знань (опредметнення), які повинні опановуватися в умовах цілеспрямованого формування проектної компетентності. Специфічний зміст системи формування проектної компетентності (читання, мовлення, слухання, письмо для спеціальних цілей) зумовлений діяльністю проектування, сформованими компонентами проектної компетентності.

Так, розробники проекту “*Tuning Project*” визначають компетентності студентів старших курсів як:

- належне володіння предметним знанням;
- здатність критично інтерпретувати новітні теоретичні й практичні розробки;
- застосування прийомів самостійного дослідження і здатність інтерпретувати результати на просунутому рівні;
- здатність зробити власний внесок, хоча б невеликий, у канони дисципліни (випускна робота), що вивчається;
- демонстрація оригінального творчого підходу до вивчення дисципліни;
- професійна готовність студента [12, с. 36].

З огляду на номенклатуру вимог, що висуваються до студентів, науково-дослідній діяльності в галузі предметного знання студента надається важливе значення. Дослідник С. Гессен писав, що не можна дізнатися про опанування студентом метода наукового мислення шляхом опитування, пропозиції йому для вирішення одного або декількох завдань. Володіння методом наукового знання означає вміння застосовувати його для вирішення найрізноманітніших

завдань, здатність самостійно набувати нових знань, розширювати галузь знання самостійними дослідженнями [3, с. 249]. Дослідницький метод – поняття ширше, ніж пошуковий, оскільки пошук входить в нього як ядро. Опанувати метод наукового знання можна тільки спостерігаючи його в практичній роботі; він передається не через книги, а через безпосередню передачу його від людини до людини. Тому перше завдання вчителя – в класі, в аудиторії, в лабораторії – це мислити науково, застосовувати метод як живе знаряддя думки. Тільки постійна напруженість думки, з якою вчитель використовує в живій роботі метод наукового знання, ставлячи перед учнями проблему, вирішуючи з його допомогою питання, зумовлені цим несподівані труднощі, вказуючи шлях для їхнього вирішення, – тільки така пильність думки здатна залучити здобувача освіти до застосування методу знання [3, с. 249-250].

Дослідження, що самостійно проводиться як курсовий або дипломний проект, проходить дві стадії: власне дослідження, яке сприяє засвоєнню студентом (суб'єктивно) нового знання (когнітивний компонент) і виклад результатів з метою зробити це знання доступним іншим (операціональний компонент). Проводячи наукове дослідження, студент вирішує розумове завдання шляхом критичного розгляду й осмислення його в процесі:

- виявлення суперечностей;
- аналізу умов, виявлення відомого і невідомого;
- формулювання проблеми;
- висунення гіпотези і формулювання відповідних завдань;
- пошуку та отримання додаткової та довідкової інформації з різних джерел і за різними каналами зв'язку;
- критичного аналізу й оцінювання інформації.

На другій стадії – при підготовці тексту (рідною/іноземною мовою) – дослідження триває. В процесі роботи над текстом знання опредмечується – відбувається його вербалізація і систематизація в структурі нового тексту (операційно-діяльнісний компонент). У процесі написання тексту включається рефлексія (рефлексивний компонент). У тексті відображається мислення студента; він є важливим механізмом поглиблення і розуміння предмета. Коли студент пропонує розглянути свою концепцію вирішення проблеми, викладає її, а потім під час дискусії відстоює свою думку, механізм мислення актуалізується через свою комунікативну функцію. У складі операційно-діяльнісного компонента були виокремлені такі вміння:

Таблиця 2

Уміння	Змістова характеристика
1. Аналітичні (розумові операції)	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз і синтез; – виявлення істотних аспектів; – гнучкі й багатоваріантні оцінювання; – прийняття незвичайної суперечливої інформації; – осмислення того, що відбувається, одночасно в термінах минулого і майбутнього; – мислення в категоріях “начебто” – бачення окремого явища у взаємозв’язку з множиною інших явищ; – звіряння; – систематизація; – узагальнення; – порівняння; – конкретизація; – інтерпретація.
2. Прогностичні	<ul style="list-style-type: none"> – ймовірнісне прогнозування подій, властивостей і якості проєктованого об’єкта, наслідків його функціонування; – прогнозування перспектив ухвалення рішення; – прогнозування оцінювання безпеки життєдіяльності; – планування мовної поведінки; – антиципація.
3. Комунікативні	<ul style="list-style-type: none"> – уміння застосовувати прийняті правила спілкування; – використання фактів культури на практиці; – здійснення ділового спілкування в усній формі; – ділове листування; – написання інструкцій, описів, приписів та інших документів.
4. Інформаційні	<ul style="list-style-type: none"> – пошук і збір інформації; – декодування і кодування інформації; – систематизація і збереження інформації різними способами і засобами; – переведення інформації з одного мовного коду в інший (трансформація тексту в схеми, таблиці, креслення, графіки, рисунки і навпаки); – використання довідкової літератури (електронних бібліотек, енциклопедій, словників).
5. Конструктивні	<ul style="list-style-type: none"> – композиційна побудова тексту;
6. Методологічні	<ul style="list-style-type: none"> – дослідження ситуації; – виявлення суперечностей, проблеми виділення головного, ціннісно-значущого; постановка мети і завдань; – висунення і перевірка гіпотез.
7. Організаційні	<ul style="list-style-type: none"> – планування, проєктування діяльності, ухвалення рішень.

Висновки. Отже, система формування проєктної компетентності філологів у системі неперервної освіти розроблялася у вигляді специфічного змісту (проєкти-тексти), нетрадиційних форм (комп’ютерне навчання, навчання у співпраці) та засобів (іноземна мова, інформаційні технології). В її основу покладені такі концептуальні положення, як: принцип гуманізації освіти; принципи професійної і творчої спрямованості навчання; принцип системності та послідовності; принцип єдності функціонування і розвитку; принцип диференціації та індивідуалізації навчання.

Використана література:

1. Банкевич Л. В. О состоянии современной американской методики обучения иностранным языкам. *Иностранные языки в школе*. 1989. № 4. С. 40-45.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.
3. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / отв. ред. и сост. П. В. Алексеев. Москва : "Школа-Пресс", 1995. 448 с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. Москва : Логос, 2004. 384 с.
5. Кружкова С. И., Новиков А. А. Сотрудничество. Collaboration : учебное пособие. Самара : СамГТУ, 2003. 94 с.
6. Леонтьев А. А. Общие сведения, об ассоциациях и ассоциативных нормах. *Словарь ассоциативных норм русского языка*. Москва : Русский язык, 1977.
7. Михелькевич В. Н., Охтя Н. В. "Метод проектов" и его использование в средней общеобразовательной и высшей инженерной школах : учеб. пособ. / Изд. Самар. гос. тех. ун-т. Самара, 2003. 49 с.
8. Платонов К. К. Структура и развитие личности. Москва : Наука, 1986. 255 с.
9. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. / под ред. Е. С. Полат. Москва : Академия, 2002. 272 с.
10. Примерная программа курса "Иностранный язык" (Английский, немецкий, французский, испанский языки) федерального компонента цикла общегуманитарных и социально-экономических дисциплин в государственном образовательном стандарте высшего профессионального образования второго поколения. Москва : Издание официальное. 2000. 18 с.
11. Психология и педагогика : учебное пособие / отв. ред. В. М. Николаенко. Москва-Новосибирск : ИНФРА-М-НГАЭиУ, 2000. 175 с.
12. Biehler R. F., Showman J. *Psychology Applied to Teaching*. Boston, Houghton Mifflin Company, 1990. 732 p.
13. Gonzalez Julia and Robert Wagenaar, eds. *Tuning Educational Structures in Europe. Final Report – Pilot Project Phase*. Groningen and Bilbao, 2003. 316 p.

References:

- [1] Bankevich L. V. O sostoyanii sovremennoj amerikanskoj metodiki obucheniya inostrannym yazykam. *Inostrannye yazyki v shkole*. 1989. № 4. S. 40-45.
- [2] Bepalko V. P. Sлагаemye pedagogicheskoy tehnologii. Moskva : Pedagogika, 1989. 192 s.
- [3] Gessen S. I. Osnovy pedagogiki. Vvedenie v prikladnyuyu filosofiyu / отв. red. i sost. P. V. Alekseev. Moskva : "Shkola-Press", 1995. 448 s.
- [4] Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psihologiya : uchebnik dlya vuzov. Izd. vtoroje, dop., ispr. i pererab. Moskva : Logos, 2004. 384 s.
- [5] Kruzhkova S. I., Novikov A. A. Sotrudnichestvo. Sollaboration : uchebnoje posobie. Samara : SamGTU, 2003. 94 s.
- [6] Leontev A. A. Obshie svedeniya, ob associaciyah i associativnyh normah. *Slovar associativnyh norm russkogo yazyka*. Moskva : Russkij yazyk, 1977.
- [7] Mihelkevich V. N., Ohtya N. V. "Metod proektov" i ego ispolzovanie v srednej obsheobrazovatelnoj i vysshej inzhenernoj shkolah : ucheb. posob. / Izd. Samar. gos. teh. un-t. Samara, 2003. 49 s.
- [8] Platonov K. K. Struktura i razvitie lichnosti. Moskva : Nauka, 1986. 255 s.
- [9] Polat E. S., Buharkina M. Yu., Moiseeva M. V., Petrov A. E. Novye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovaniya : ucheb. posob. / pod red. E. S. Polat. Moskva : Akademiya, 2002. 272 s.
- [10] Primernaya programma kursa "Inostrannyj yazyk" (Anglijskij, nemeckij, francuzskij, ispanskij yazyki) federalnogo komponenta cikla obshegumanitarnyh i socialno-ekonomicheskikh disciplin v gosudarstvennom obrazovatelnom standarte vysshego professionalnogo obrazovaniya vtorogo pokoleniya. Moskva : Izdanie oficialnoe. 2000. 18 s.
- [11] Psihologiya i pedagogika : uchebnoje posobie / отв. red. V. M. Nikolaenko. Moskva-Novosibirsk : INFRA-M-NGAEiU, 2000. 175 s.

- [12] Biehler R. F., Showman J. Psychology Applied to Teaching. Boston, Houghton Mifflin Company, 1990. 732 p.
- [13] Gonzalez Julia and Robert Wagenaar, eds. Tuning Educational Structures in Europe. Final Report – Pilot Project Phase. Groningen and Bilbao, 2003. 316 p.

СЛАВКО В. Н., СТРЕЛЬНИК О. А. Приемы формирования проектной компетентности филологов : технологический аспект.

В статье определены особенности технологии формирования проектной компетентности филолога в системе непрерывного образования, а также проанализированы специфические векторы реализации этой технологии.

Проведен подробный обзор научных трудов, в которых отражены взгляды исследователей на отмеченную проблему. В настоящее время ученые не имеют общей мысли относительно цели и заданий формирования проектной компетентности, поскольку понимают это понятие по-разному, что зависит от направленности образовательного процесса в целом.

Указано, что изучение взрослых иностранному языку должна основываться на принципе создания проблемных ситуаций, ведь такой подход способствует всестороннему развитию личности, повышению профессионального уровня специалиста. Процесс непрерывного образования основан на обучении на протяжении всей жизни, потому важным является то, чтобы добытчик образования постоянно стремился к самосовершенствованию, умел работать самостоятельно, не только приобретал определенные знания, а еще и производил конкретные умения и навыки, которые положительно будут влиять на его дальнейшую профессиональную деятельность. Слушатель должен научиться разрешать проблемные ситуации во время учебного процесса, а также в реальной жизни.

Отмечено, что наличие интеллектуальных способностей у добытчиков образования является обязательным условием формирования проектной компетентности любого специалиста, в частности филолога, поскольку именно этот аспект предоставляет возможность организовать успешный учебный процесс, который будет предопределять надлежащую профессиональную подготовку слушателей.

Охарактеризовано основные принципы учебы иностранного языка, которые способствуют качественному усвоению знаний добытчиками образования, а именно: контекстность; проблемность; превентивность; культуросоответствие; диалогичность.

Доказано, что важную роль в формировании проектной компетентности в системе непрерывного образования играет преподаватель, который должен создать соответствующие условия для учебы, которые основываются на взаимодействии педагога и добытчика образования.

Ключевые слова: проектная компетентность филологов; образование взрослых; изучение иностранного языка; технология; система непрерывного образования.

SLAVKO V., STRELNIK O. Receptions of forming of project competence of philologists: technological aspect.

In the article the features of technology of forming of project competence of philologist are certain in the system of continuous education, and also the specific vectors of realization of this technology are analysed.

The overhaul of scientific works in which the looks of researchers are reflected to the noted problem is conducted. Presently scientists do not have a general idea in relation to an aim and tasks of forming to the project competence, as understand this concept differently, that depends on the orientation of educational process on the whole.

It is indicated that study of adults must a foreign language be based on principle of creation of problem situations, in fact such approach assists comprehensive development of personality, increase of professional level of specialist. The process of continuous education is based on teaching during all life, that is why important is that the bread-winner of education constantly aspired to self-perfection, able to work independently, not only acquired certain knowledge, and yet and produced concrete

abilities and skills which positively will influence on his further professional activity. A listener must learn to settle problem situations during an educational process, and also in the real life.

It is marked that a presence of intellectual capabilities the bread-winners of education have the obligatory condition of forming of project competence of any specialist, in particular philologist, as exactly this aspect gives possibility to organize a successful educational process which will predetermine the proper professional preparation of listeners.

Basic principles are described studies of foreign language, which assist the high-quality mastering of knowledge the bread-winners of education, namely: context; problem; preventiveness; culture accordance; dialog.

It is well-proven that important role in forming of project competence a teacher, which must create corresponding terms for studies, which are based on co-operation of teacher and bread-winner of education, plays in the system of continuous education.

Keywords: project competence of philologists; education of adults; study of foreign language; technology; system of continuous education.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-149.2020.17>

УДК 378.091.3:656.61-057.21

Смирнова І. М., Мусоріна М. О., Мазур Т. М.

ЯКІСТЬ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

В умовах сьогодення соціально-економічний розвиток держави диктує нові вимоги до якості професійної підготовки фахівців морського профілю, що здатні успішно і ефективно здійснювати свою професійну діяльність. Подальша професійна діяльність моряків залежить від рівня підготовки у вищому навчальному закладі й практичного досвіду роботи. Тому в системі якісної підготовки існують професійні вимоги до компетентності фахівців морського профілю, відображені в нормативних документах та освітньому стандарті з підготовки фахівців морського профілю.

У статті розглянуто ефективну професійну підготовку фахівців морського профілю з урахуванням співвідношення вимог професійного та освітнього стандартів, аналіз відповідних документів; виокремлено компетенції з освітнього стандарту. У результаті аналізу професійних морських документів, аналізу освітньої програми з підготовки моряків виявлено протиріччя в системі підготовки фахівців морського профілю, а саме: між вимогами, відображеними в професійному стандарті, і вимогами освітнього стандарту; між освітнім стандартом і програмою підготовки фахівців морського профілю у вищому навчальному закладі. Зауважено, що вимоги освітнього та професійного стандарту повинні збігатися. Освітній стандарт у програмі закладів вищої освіти реалізується формуванням знань, умінь і навичок, а також особистісних якостей, які відображаються в концептах. На наш погляд, професійні якості, знання технічної й англійської мов є ефективним засобом при формуванні концептосфери фахівців морського профілю. Отже, необхідним є вдосконалення системи підготовки фахівців морського профілю, яка буде передбачати особистісне вдосконалення фахівця і формування цілісної картини світу засобами якісної освіти фахівців морської галузі.

Ключові слова: фахівці морської галузі, освітній стандарт, професійний стандарт, компетенції, міжнародне середовище.

В умовах сьогодення соціально-економічний розвиток держави ставить